

УДК 339.9

О. В. Присвітла

Дніпродзержинський державний технічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ КРАЇНАМИ В УМОВАХ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Узагальнено теоретичні основи розвитку економічних відносин між країнами під впливом діяльності ТНК, обґрунтовано необхідність формування стратегії підтримки національних корпорацій в контексті забезпечення інноваційного розвитку країн з перехідною економікою.

Ключові слова: транснаціоналізація, економічні відносини, розвиток, критерії оцінки, економічні ризики, позитивний вплив, стратегія.

Обобщены теоретические основы развития экономических отношений между странами под влиянием ТНК, обоснована необходимость формирования стратегии поддержки национальных корпораций в контексте обеспечения инновационного развития стран с переходной экономикой.

Ключевые слова: транснационализация, экономические отношения, развитие, критерии оценки, экономические риски, позитивное влияние, стратегия.

Theoretical approaches are analysed in relation to determination of influence of транснаціоналізації of world economy on development of economic relations between countries, the necessity of forming of strategy of support of national corporations is reasonable for the context of providing of innovative development of countries with a transitional economy.

Key words: trance nationalization, economic relations, development, criteria of estimation, economic risks, positive influence, strategy.

Вступ. Розвиток економічних відносин між країнами в умовах транснаціоналізації світової економіки характеризується різким зростанням впливу ТНК на міжнародний розподіл праці. За короткий час ТНК перетворились на самостійних акторів на світовій арені нарівні з національними державами. Однією з найголовніших тенденцій розвитку сучасного світового господарства є «феномен транснаціоналізації», у рамках якого суттєва частка національного виробництва, споживання, експорту, імпорту і доходу країни залежить від рішень міжнародних центрів, що знаходяться за межами цієї держави, тобто транснаціоналізація як об'єктивний загальносвітовий процес інтроєкує весь світ, тому жодна держава не може залишатися поза його межами.

Актуальність проблеми дослідження розвитку міжнародних економічних відносин в умовах транснаціоналізації світової економіки підтверджується значною кількістю фундаментальних досліджень зарубіжних учених-економістів: Ч. Кіндлебергера, Ч. Гілла, Д. Деніелса, Е. Пенроуза, Дж. Майера, Г. Перлмуттера, С. Хаймера, Д. Стігліца, Дж. Даннінга, Т. Левіта. Значний внесок у вивчення сутності розвитку міжнародної економічної діяльності під впливом ТНК належить таким вітчизняним вченим, як Ю. Макогон, В. Новицький, Ю. Пахомов, О. Рогач, В. Рокоча, І. Дахно, І. Гладій, В. Новицький, І. Сазонець, Л. Суплін, А. С. Філіпенко, С. В. Фомишин та ін.

Аналіз міжнародного досвіду країн з перехідною економікою свідчить про зростання негативного впливу експансії іноземного капіталу, оскільки переважна більшість ТНК орієнтована на отримання короткострокових прибутків і відтік коштів з країн розміщення дочірніх компаній. Трансформація та реформування

національної економіки, які відбуваються в Україні впродовж двох десятиліть, об'єктивно створюють передумови для поширення процесу транснаціоналізації. Позитивні наслідки транснаціоналізації економіки полягають насамперед в отриманні доступу до додаткових джерел фінансового капіталу, нових технологій та потенціалу інновацій, у використанні сучасного організаційного досвіду управління.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз науково-теоретичних засад розвитку економічних відносин між країнами в умовах транснаціоналізації світового господарства.

Результати. Транснаціоналізація згідно з дослідженнями науковців розгортається переважно на двох рівнях: інтеграції національних економічних комплексів і комерційного середовища [1]. Обидва рівні взаємопов'язані й взаємозумовлені: з одного боку – транснаціоналізація на рівні відтворювальних комплексів країн забезпечує створення нових ринкових систем, ширших можливостей для розвитку великомасштабного спеціалізованого виробництва, що становить об'єктивні передумови розвитку міжнародного бізнесу та концентрації капіталів у рамках підприємницьких утворень. З іншого боку – транснаціоналізація за участі комерційних структур є економічним механізмом, який визначає нові пріоритети суспільного відтворення, цілі міжнародної політики держав, особливості й динаміку інтернаціоналізації господарського життя.

У процесі становлення та еволюційного розвитку транснаціонального капіталу на основі історичного аналізу теоретичних джерел доцільно виділити п'ять етапів розвитку ТНК (табл. 1).

Таблиця 1

Генезис розвитку корпорацій в контексті розвитку економічних відносин

Етапи	Характеристика форм транснаціоналізації	Наслідки в розвитку економічних відносин між країнами
I етап XVI-XIX ст.	Об'єднання іноземних капіталів, створення спільних компаній, нові форми взаємодії на основі трестів	В діяльності великих промислових компаній відбувався процес інвестування передусім у сировинній галузі іноземних економік. Він супроводжувався створенням розподільчих і збутових підрозділів компаній
II етап 1900-1945 роки	Міжнародні компанії (картели, синдикати, трести) у формі військово-промислових ТНК	Охоплює період між двома світовими війнами, який характеризувався швидким розвитком міжнародних компаній з виготовлення зброї і військової техніки. Неконтрольований розвиток фондового ринку того часу значно сприяв світовій економічній кризі 1929-1933рр. Економічні реформи президента Ф.Рузвельта, які значною мірою збалансували ситуацію на світовому фінансовому ринку. Прискорення промислового розвитку провідних країн світу, викликане розгортанням Другої світової війни
III етап 1945 –70-ті роки	Міжнародні інтегруючого типу компанії (концерни, генерація і поширення НТР)	Міжнародна торгівля. Товарний експорт, створення збутових філій за кордоном, ліцензування та інші форми контрактних взаємовідносин із зарубіжними партнерами. Стратегічною метою діяльності ТНК цього періоду було перенесення «брудних» та трудомістких виробництв до країн, що розвиваються. Активне використання досягнень НТР та впровадження досягнень НТП у периферійні країни

Закінчення таблиці 1

IV етап 80-ті-сер.90-х років XX ст.	Стратегічні альянси і глобальні ТНК	Енергетична криза та ліквідація її наслідків спонукала до перерозподілу ринку між нафтовими компаніями країн-членів ОПЕК і західними нафтогазовими компаніями. Цей етап характеризувався стрімким прогресом розвитку комп'ютерних технологій, посиленням конкуренції та активізацією об'єднань. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Характерні особливості: ПІІ здійснюються переважно між розвиненими країнами; простежується активний баланс розвинених країн у динаміці поточних інвестицій і пасивний баланс країн, що розвиваються
V етап сер.90-х. років XX ст.- поч.ХХІст.	ТНК як олігополістична структура, в якій власність, управління, виробництво і продаж здійснюються в юрисдикції декількох національних держав	Стрімке поширення інформаційних технологій, посилення масштабів транснаціоналізації, зростання частки міжнародного руху капіталу, праці та інших ресурсів. Розвиток в умовах регіональної економічної інтеграції з опорою на інноваційні технології. Розширення географії діяльності ТНК, насамперед за рахунок входження на ринки Східної і Південної Європи, а також на території країн СНД

Як відомо, транснаціоналізацію можна визначити як етап розвитку світової економіки, що приходить на зміну процесу інтернаціоналізації економіки і характеризується виходом національних інтересів корпорацій (ТНК) з метою освоєння «чужих» територій [2]. Тому виходячи із припущення, що транснаціоналізація є визначальним чинником розвитку процесу глобалізації економіки і її сучасним етапом, більш детально зупинимось на аналізі характерних рис цього феномену. Перш за все сучасні тенденції глобалізації важко зрозуміти без урахування ролі ТНК у світовій економіці, оскільки їх частка у виробництві світового продукту перевершує частки більшості країн світу, а їх вплив на національні економіки стає все більш і більш масштабніший.

Спираючись на дослідження вчених-економістів, які пояснюють сутність, причини виникнення та еволюції ТНК, дослідники виявили три найбільш поширені підходи до ідентифікації сутності транснаціоналізації:

- по-перше, транснаціоналізація ділової активності підприємства, як найбільш зріла стадія процесу його інтернаціоналізації [3];
- по-друге, транснаціоналізація як ключова тенденція сучасної інтернаціоналізації [4];
- по-третє, транснаціоналізація як стадія глобалізації [5].

Незважаючи на те що транснаціональні корпорації характеризуються великим розмаїттям, одночасно можна виділити такі основні *типи ТНК*:

- *етноцентричний*. Компанії цього типу створюють філії за кордоном для забезпечення постачань сировини або забезпечення ринків збуту;
- *поліцентричний*. Для даного типу компаній зовнішній ринок – це не менш, а часто і більш важливий сектор їх діяльності порівняно із внутрішнім ринком;
- *регіоцентричний*. Компанії орієнтуються вже не на ринки окремих країн, а на цілі регіони, наприклад, на всю Західну Європу, а не на країну (окремі країни) даного регіону;
- *геоцентричний*. Характерний для тих ТНК, які являють собою

децентралізовані федерації регіональних філіалів. У даному випадку материнська компанія розглядає себе не як центр ТНК, а як один із підрозділів [6, с.482].

Сучасні геоцентричні корпорації можна розглядати як організаційно-підприємницьку форму усупільнення виробничої діяльності, оскільки вони концентрують значну масу капіталу – раніше створених суспільних цінностей виробничого призначення. Власний капітал корпорації формується засобами акціонування, тобто залученням коштів інвесторів у обмін на реалізовані акції. Отже, порівняно з іншими підприємницькими структурами на базовому рівні економічного життя геоцентричні компанії уособлюють найбільш повне матеріальне втілення ідей і цілей інтернаціонального усупільнення у виробничій сфері, підвищення комерційної ефективності міжнародної економічної діяльності передусім за рахунок структурної оптимізації відтворювального процесу [1].

Глобалізація виробництва значно пов'язана із широким спектром технологічних і економічних чинників. Зростання глобалізації виробництва товарів і послуг підсилюється зниженням витрат завдяки комп'ютерним технологіям, новим засобам зв'язку і транспорту, лібералізації ринків продуктів і ресурсів, а також – проведеним мікроекономічним реформам, що полегшили входження фірм на міжнародні ринки. Тенденція до глобалізації створила значний попит на комунікаційні технології, і, у свою чергу, розвиток інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ) сприяв прискоренню самого процесу глобалізації. Всі ці чинники привели до того, що глобалізація характеризується сьогодні різноманітними видами прикордонної діяльності фірм, високим зростанням міжнародної торгівлі, інвестицій і співробітництва між фірмами задля розроблення продукту, виробництва, придбання ресурсів і маркетингу [7; 8, розд. 3; 20, с. 9].

Водночас поєднання таких чинників розвитку глобалізації, як прискорення темпу інновацій і змін, викликаних посиленою конкуренцією на багатьох ринках товарів і послуг, сприяло також розширенню співробітництва як між корпораціями, так і між ними та іншими учасниками інноваційного процесу. Фірми-конкуренти, на думку М. Портера, проводять справді глобальну стратегію: продають свою продукцію в усьому світі; шукають матеріали і компоненти також в усьому світі; з метою економії розміщують виробництво в багатьох країнах. Крім того, вони вступають у союзи з фірмами інших країн, щоб одержати доступ до «джерел їх сили» [9, с. 33]. По суті, багато із великих процвітаючих корпорацій світу не є ні розробниками, ні власниками того, що зробило їх могутніми. Усе, чому вони зобов'язані своєю величчю, було отримано через механізм співробітництва [10, с.7]. Традиційна модель поведінки ТНК, за якої інноваційні продукти створювалися в основному в країні походження, а потім експортувалися в закордонні філії, поступається більш раціональному територіальному розміщенню дослідницьких робіт з перенесенням частки розробок у країни, або з кращими умовами для їх проведення, або з дешевшими і досить кваліфікованими кадрами.

У цілому розрізняють чотири стратегічні моделі співробітництва фірм, орієнтовані на досягнення принципово різних стратегічних цілей: співробітництво ланцюгом постачань; співробітництво на основі здібностей; співробітництво на основі пропозиції; конкурентне співробітництво, що ґрунтується на концепції ринкової влади М. Портера як засобу одержання взаємної вигоди [Там же, с. 9-10].

До основних технологічних факторів, що сприяють розширенню співробітництва між фірмами, належать: розподіл ризику, пов'язаного з розробкою і застосуванням нових технологій; прагнення випередити конкурента

в комерційному використанні результатів розробок і досліджень; запобігання труднощам, пов'язаним із відмінностями національних патентних законодавств; подолання труднощів, пов'язаних з отриманням ліцензій на продаж товару за кордоном; прагнення окупили витрати на проведення дорогих досліджень і розробок; необхідність подолання протекціоністських бар'єрів; прагнення інтегрувати окремі винаходи в рамках нових систем виробничого або споживчого призначення; створення єдиних стандартів і норм на більш ранніх стадіях розробки процесів або продуктів з метою уникнення необхідності їх узгодження на більш пізніх стадіях, що потребує додаткових витрат [11, с. 60].

В. Рокоча, О. Плотніков, В. Новицький та інші дослідники визначили кількісні і якісні критерії оцінки розвитку транснаціоналізації. Показники кількісних характеристик утворюють три підгрупи: перша з них дає загальну кількісну характеристику діяльності компанії за кордоном; друга – розрахункові коефіцієнти, які дозволяють уточнити висновок щодо транснаціонального характеру компанії. Третя підгрупа показників, хоч і належить до кількісних, має змішаний кількісно-якісний характер [1].

Якісні критерії ТНК визначаються як космополітизм інтересів компанії, глобальність її операції. Власне кажучи, незалежно від того, в якій країні була спочатку розміщена корпорація, вона розглядає весь світ як єдине ціле, як арену для своєї діяльності в пошуках ринків, техніки, технологій, людей, ідей, капіталів та ін. Стратегія ТНК полягає в організації виробництва, закупівлі, збуту, планування, управління, технологічної та фінансової політики, за якої діяльність всіх елементів інтернаціонального економічного комплексу ТНК підпорядковується інтересам фірми як єдиного механізму, що функціонує в глобальному масштабі.

За визначенням UNCTAD транснаціональна корпорація (Transnational Corporation, Multinational Enterprise, Multinational Company, Multinational Corporation) – це підприємство, що об'єднує юридичних осіб будь-яких організаційно-правових форм і видів діяльності в двох і більше країнах та провадить взаємопов'язану політику та спільну стратегію завдяки одному чи декільком центрам прийняття рішень.

У свою чергу, комісія ООН виділяє ряд ознак ТНК, за якими у сучасних умовах варто розпізнавати ТНК. До таких умов відносять такі:

- річний оборот повинен складати більше ніж 1 млрд дол. США;
- філії та/або дочірні компанії повинні знаходитися не менше ніж у 6 країнах світу;
- частка закордонних активів повинна становити 25-30% у загальній вартості активів компанії;
- 1/5 – 1/6 загального обсягу обороту компанії повинна походити із зовнішніх щодо країни базування ринків [12].

Компаніям досить відповідати хоча б одному з цих критеріїв, щоб вважатися транснаціональними. За даними експертів ООН, ТНК – це «підприємства, що є власниками, або такими, що контролюють виробництво товарів чи послуг за межами країни, в якій вони базуються», при цьому ТНК можуть як набувати статусу корпорації, так і не мати його [12].

Таким чином, функціонування ТНК значною мірою визначає не тільки конкурентоспроможність галузей або країн, але й вигляд сучасної та майбутньої світової економіки.

У світовій економіці постійно збільшуються кількість і питома вага

глобальних ТНК в країнах, що розвиваються. Серед глобальних корпорацій на українському ринку представлені «Кока-Кола», «Самсунг», «Тойота», «Нестле» та ін. Найбільш інвестиційно привабливими для іноземного капіталу в Україні є такі галузі національної економіки: переробка сільськогосподарських продуктів та харчова промисловість – 16 % (від загального обсягу прямих іноземних інвестицій); торгівля – 17%; фінансові операції – 11%; машинобудування – 8%; транспорт – 7%; металургія – 6%.

Економічна могутність провідних ТНК перевершує потенціал більшості країн світу, до яких можна віднести і Україну. Так, на кінець 2013 року Україна відставала за обсягом щорічного ВВП не тільки від традиційних лідерів міжнародної конкуренції, але і від таких країн, як Іспанія, Бразилія, Мексика, Південна Корея, Індія, Аргентина, Індонезія, Туреччина і Таїланд.

Процес розвитку ТНК динамічний: станом на 2010 рік їх налічується понад 80 тис. (тоді як у 1939 році - 30). У 52 ТНК зареєстровано 810 тис. філій у 100 найбільших економіках світу. ТНК контролюють понад 50% світового промислового виробництва, 70% міжнародної торгівлі, більше 80% патентів і ліцензій на нову техніку, технології та ноу-хау, майже 90% прямих зарубіжних інвестицій [13-15]. Половина експортних операцій США здійснюється американськими й іноземними ТНК. У Великій Британії їх частка досягає 80%, а в Сінгапурі – 90%. Значна частина платежів, пов'язаних із трансфертом нових технологій, здійснюється усередині ТНК: у США їх частка становить 80%, у Великій Британії – 90%. Ядро цієї транснаціональної системи становлять близько 500 ТНК, що мають практично необмежену економічну владу. При цьому у розвинутих країнах у кожній галузі домінуюче положення займають усього два-три супергіганти, які конкурують між собою на ринках усіх країн [11, с. 56].

Серед 100 найбільших ТНК світу 24 походять із США, 16 - Японії, 14 - Великої Британії, 13 - Франції, 10 - Німеччини (табл. 2).

Таблиця 2

10 найбільших корпорацій 2011 року*

Назва	Дохід (млн.дол)	Прибуток / збиток(млн.дол)	Країна
Wal-Mart Stores	421,849	16,369	США
Royal Dutch Shell	378,152	20,127	Велика Британія
Exxon Mobil	364,674	30,46	США
BP	308,928	-3,719	Велика Британія
Sinopec Group	273,422	7,629	Китай
China National Petroleum	240,192	14,367	Китай
State Grid	226,294	4,566	Китай
Toyota Motor	221,760	4,766	Японія
Japan Post Holdings	203,968	4,891	Японія
Chevron	196,337	19,024	США

* розроблено автором за даними [16]

На думку А. С. Білоруса, основними причинами переваги корпорацій, пов'язаних з транснаціоналізацією, є насамперед імовірність продовження життєвого циклу своїх технологій і продукції та уникнення бар'єрів під час входження фірми на ринок певної країни через експорт товарів та/або послуг за допомогою прямих іноземних інвестицій [3].

Безумовно, як форма міжнародного бізнесу ТНК мають переваги перед національними компаніями, їх зарубіжні філії відіграють винятково важливу

роль у забезпеченні доступу фірми до іноземних ринків, знижені витрат виробництва, підвищенні прибутку. Фінансова стійкість ТНК, яка досягається за рахунок розширення іноземних філій сфери обігу та виробництва, допомагає їм переживати періоди економічних криз.

Висновки. Активна виробнича, інвестиційна й торговельна діяльність ТНК у сучасній світовій економіці дає їм можливість виконувати функцію міжнародного регулятора виробництва і розподілу продукції, бути важливим визначальним фактором у позиції тієї чи іншої країни в системі міжнародного поділу праці та світових економічних зв'язків. Однак розвиток економічних відносин в умовах транснаціоналізації світової економіки по-різному впливає на стан національних економік «материнських компаній» та країн, де розміщуються дочірні компанії. З одного боку, транснаціоналізація може мати позитивний вплив на економіку «приймаючих» країн, оскільки прискорює зміни, зокрема технологічні інновації, з іншого – від успіху (або неуспіху) у такій конкурентній боротьбі залежить уже не тільки стан розвитку галузей сучасної економіки, але і збереження мільйонів робочих місць, а отже, — економічне благополуччя соціуму, що прямо пов'язано зі стійкістю всієї системи соціальної стабільності в суспільстві.

Численні дослідження вчених-економістів доводять, що наявність філій у багатьох країнах надійніше гарантує стабільність отримання прибутків, ніж такі важливі чинники, як великий абсолютний розмір компанії та міра диверсифікованості її виробничої програми всередині країни. Широка мережа виробничих філій, розміщених у різних країнах, дає змогу ТНК збільшувати виробництво там, де його можна здійснювати з максимальною вигодою, і обмежувати там, де воно збиткове. Отже, в економічних реаліях, більш рішучі дії ТНК порівняно з національними фірмами пояснюються тим, що досягти покриття постійних витрат вони на відміну від своїх суто внутрішніх конкурентів можуть не лише збереженням збиткового виробництва, а й за рахунок прибутків, отримуваних в інших країнах.

Для країн з трансформаційною економікою, до яких належить Україна, важливо протистояти негативному тиску ТНК шляхом формування інституціональних основ розвитку великих національних корпорацій та розробки національної стратегії інноваційного розвитку економіки.

Бібліографічні посилання

1. **Рокоча В.** Транснаціональні корпорації: навч. посіб. / В. Рокоча, О. Плотніков, В. Новицький [та ін.]. - К.: Таксон, 2001. – 304 с.
2. **Сазонець І. Л.** Сутність та основи і концепції діяльності ТНК в умовах глобалізації: монографія / І. Л. Сазонець, Ю. М. Варич. – Донецьк: Юго-Восток, 2009. – 275 с.
3. **Білорус О. Г.** Глобалізація і безпека розвитку: монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко [та ін.]. — К.: КНЕУ, 2001. — 736 с.
4. **Сорос Дж.** Джордж Сорос про глобалізацію / Дж. Сорос. - К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. — 173 с.
5. **Stiglitz J.** On Changing the Global Financial Architecture (Exepts from Globalization and Its Dis-contentes) / J. Stiglitz // Transition. The World Bank. - Vol.13, № 3, May — June 2005. — pp. 16–17.
6. **Грищенко А.** Актуальні проблеми формування інвестиційного клімату для ТНК / відп. ред. В.Е. Новицький : зб. наук. пр. - Вип. 32. - К.: Ін-т світової

економіки і міжнар. відносин НАН України, 2003.

7. **Данилюк Н.** Розвиток ТНК: деякі аспекти впливу на навколишнє середовище: Транснаціональні корпорації / Н. Данилюк // Ринок цінних паперів України. - 2004. - № 1-2.

8. **Зименков Р.** Зарубежная деятельность американских ТНК / Р. Зименков // Росс. экон. журн. - 2001. - № 11. - С. 19-25.

9. **Левківський В. М.** Національні економічні інтереси як імператив у відносинах України з ТНК / В. М. Левківський : зб. наук. пр. - Вип. 37. - К.: Ін-т світової економіки і міжнар. відносин НАН України. - 2003.

10. **Международные экономические отношения** / под ред. И. П. Фаминского. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Экономистъ, 2004. - 880с.

11. **Lundvall В.-А.** The globalising learning economy: Implications for innovation policy / В.-А. Lundvall, S. Barras. - DG XII, European Commission. Bruxelles, 1998.

12. **Industrial performance and competitiveness in an era of globalisation and technological change** [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.oecd.org

13. **Портер М.** Международная конкуренция: пер. с англ. / под ред. В.Д. Щетинина. - М.: Междунар. отношения, 1993.

14. **Карделл С.** Стратегическое сотрудничество: Креативный бизнескурс / С. Карделл, пер. с англ. - М.: ФАИР-ПРЕСС, 2005. - 256 с.

15. **Мовсесян А.** Транснациональный капитал и национальные государства / А. Мовсесян, С. Огнивцев // Мировая экономика и междунар. отношения. - 1999. - № 6. - С.55-63.

16. **Сорока І. Б.** Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі активізації міжнародної інтеграції / І. Б. Сорока // Акт. пробл. економіки. - №9(99). - 2009. - с. 35-41.

17. **Заярна Н. М.** Розвиток транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації економіки / Н. М. Заярна // Науковий вісник НЛТУ України. - 2009. - Вип. 19.2. - с.197-202.

18. **UNCTAD-United Nations Conference on Trade and Development** [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unctad.org>

19. **Fortune** [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://money.cnn.com/magazines/fortune/>.

20. **Шагурин С. В.** «Экономика транснационального предприятия: учеб. пособ. / С. В. Шагурин, П. Д. Шишко. - СПб: Изд-во Санкт-Петербург. гос. политех.ун-та, 2008. - 335с.

21. **Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності: навч. посіб. / за ред. С. О. Якубовського, Ю. Г. Козака, О. В. Савчука. - К.: Центр навч. л-ри, 2006. - 488с.**

22. **Михайлушкин А. И.** Экономика транснациональной компании: учеб. пособие для вузов / А. И. Михайлушкин, П. Д. Шимко. - М.: Высш.шк., 2005. - 335 с.

23. **Руденко Л. В.** Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування транснаціональних корпорацій: монографія / Л. В. Руденко. - К.: Кондор, 2009. - 480 с.

24. **Либман А.** Мировые процессы транснационализации и российский бизнес / А. Либман, Б. Хейфец // Вопросы экономики. - 2006. - № 12. - С. 61-74.

25. **Кочетов Э. Г.** Глобалистика как геоэкономика, как реальность, как мироздание: Новый ренесанс - истоки и принципы его построения,

фундаментальные опоры, теоретический и методологический каркас / Э. Г. Кочетов. – М.: ОАО Издат. группа «ПРОГРЕСС», 2001. – 704с.

26. Черковец О. Глобализация сотрудничества или конкуренции? / О. Черковец // Экономист. – 2002. – № 10. – С. 3-16.

Надійшла до редколегії 20.01.2014

УДК 339.341

Ю. І. Присяжнюк

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НІМЕЧЧИНИ У ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЯХ

Проаналізовано стан та тенденції розвитку інжинірингу в системі міжнародного науково-технічного обміну. Визначено основні форми трансферу технологій, виявлено основних лідерів на світовому ринку технологій, лідерів інжинірингових компаній та університетів з підготовки фахівців з інжинірингу. Виокремлено основні підходи до залучення України в систему міжнародного науково-технічного обміну.

Ключові слова: міжнародний науково-технічний обмін, країни-лідери, форми трансферу технологій, інжиніринг.

Проанализированы состояние и тенденции развития инжиниринга в системе международного научно-технического обмена. Определены основные формы трансфера технологий, выявлены основные лидеры на мировом рынке технологий, лидеры инжиниринговых компаний и университетов по подготовке специалистов по инжинирингу. Выделены основные подходы относительно вовлечения Украины в систему международного научно-технического обмена.

Ключевые слова: международный научно-технический обмен, страны-лидеры, формы трансфера технологий, инжиниринг.

In the article, author analyzed the state and development trends of engineering in international scientific and technological exchange system. The basic forms of technology transfer were identified, top leading engineering companies and universities in the global technology market were detected. The main approaches to Ukraine involvement in the international scientific and technological exchange system were defined.

Key words: international scientific and technical exchange, leading countries, forms of technology transfer, engineering.

Вступ. Території країн, в яких зосереджений високотехнологічний бізнес мають високий потенціал розвитку в соціально-економічному і глобальному контексті. Жорстка конкурентна боротьба у галузі поставок високотехнологічної продукції на зовнішні ринки вимагає ретельного аналізу перспективних напрямків міжнародної спеціалізації, зокрема країн Євросоюзу, що надасть аналітичну базу для вироблення власної стратегії спеціалізації у високотехнологічному бізнесі. Світовий ринок високотехнологічних послуг як сфера обміну послугами між країнами розвивається швидкими темпами – щорічний приріст складає від 20 до 24 % і значно перевищує аналогічні показники товарних ринків. Розвиток високотехнологічних послуг та товарів у структурі національних економік веде до зниження матеріалоемності та енергоемності виробництва, підвищення продуктивності суспільної праці та